

Asia: VN/18557/2023

Sosiaali- ja terveysministeriön asetus sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä

Lausunnonantajan lausunto

Näkemyksenne julkisen sosiaalihuollon sosiaalipalvelun toteutuksen tehtävän käyttöoikeuden laajentamisesta palvelun järjestämisessä syntyviin asiakastietoihin (14 §)?

On perusteltua ja tarkoituksenmukaista.

Käyttöoikeudet sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisissä palveluissa. Onko asetusluonnoksessa tunnistettu oikein, mitä yhteiset palvelut voivat olla (17 ja 18 §)?

Kyllä. Perustelee: [Muistiossa on avattu esimerkein ne palvelut, mitä säädösten perusteella voidaan toteuttaa sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisenä palveluna. Sote-yhteisten palveluiden määrittely on asetuksessa keskeistä ja tarvitaan tarkempaa määrittelyä siitä, mitkä palvelut ovat sote-yhteisiä ja mitkä palvelut sote-yhteistyössä järjestettäviä. Määrittelyssä tulee ottaa huomioon missä palveluissa tietojen näkyvyys on edellytyksenä turvallisen, toimivan ja oikea-aikaisen palvelun suunnittelun ja toteuttamisen näkökulmasta. Myönteistä on, että asetuksessa on kotihoidon näkökulma huomioitu sote- yhteisenä palveluna.]

Käyttöoikeudet sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisissä palveluissa. Ovatko terveydenhuollon käyttöoikeudet sosiaalihuollon asiakastietoihin tarkoituksenmukaiset (17 §)

Kyllä. Perustelee: [Pääsääntöisesti ok, mutta ovatko nyky muodossa esitetyllä asetuksella saatavat hyödyt niin laajat ja tuottavatko asiakkaille, palveluntuottajille tai palveluille niin mittavaa hyötyä, että laajalle tietojen yksityiskohtaisen näkyvyyden estämiselle on perusteita (kustannusvaikutukset, resurssit ja ajankäyttö huomioiden). Esimerkkinä: Perheneuvolassa työskentelevien terveydenhuollon ammattilaisten käyttöoikeudet. Perheneuvolassa työskentelevän lääkärin käyttöoikeudet sosiaalihuollon asiakastietoihin rajoittuvat 1. momentin mukaisesti. Lääkärillä olisi oikeudet vain kyseistä palvelua koskeviin sosiaalihuollon asiakastietoihin. Hänellä ei olisi oikeutta momentin 2 mukaisiin tietoihin eli asiakkuusasiakirjaan, palvelutehtävää koskeviin palvelutarpeen arvioihin ja asiakassuunnitelmiin sekä toimintakykyä koskeviin merkintöihin ja arvioihin. Olisiko hoidon suunnittelun ja toteutuksen kannalta tarpeellista olla nämä tiedot käytettävissä? Muistiossa kohdassa "Terveydenhuollon henkilöstön oikeus sosiaalihuollon asiakastietoihin" ja sen 4 kpl:ssa viitataan "terveyspalvelujen toteuttamisen tehtävään" Tällaista tehtävää ei ole, halutaanko viitata "Rajatut terveyspalvelujen toteuttamisen työtehtäviin"? "Siten kyseistä käyttöoikeutta ei olisi

esimerkiksi terveystietojen toteuttamisen tehtävissä tai terveystietojen toteuttamisen tuen tehtävissä, ei myöskään potilashallinnon tehtävissä.”]

Käyttöoikeudet sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisissä palveluissa. Ovatko sosiaalihuollon käyttöoikeudet potilastietoihin tarkoituksenmukaiset (18 §)

Kyllä. Perustelee: [Ensimmäisessä momentissa määritellään oikeus ”kyseisessä toimipisteessä kirjattaviin potilastietoihin”. Kirjauksesta ei pääse käsitykseen onko yhteisessä yksikössä toimivalla sosiaalihuollon henkilöstöllä oikeus nähdä riski-, lääkitys- ja toimintakykytiedot ja diagnoositiedot? Mikäli nämä tiedot eivät sisälly kyseisessä toimipisteessä kirjattaviin potilastietoihin, olisiko palvelun suunnittelun ja toteutuksen kannalta tarpeellista olla nämä tai ainakin osa näistä tiedoista käytettävissä? Jos ne puolestaan on ajateltu sisältyvän ”kyseisessä toimipisteessä kirjattaviin potilastietoihin”, olisiko hyvä tarkentaa ilmaisua?]

Luovutusluvan kohdentaminen. Onko ehdotus luovutusluvan kohdentamisesta asiakkaan näkökulmasta ymmärrettävä ja selkeä?

Ei. Perustelee: [Asetus on asiakkaan näkökulmasta vaikeasti ymmärrettävä, eikä sitä voida pitää selkeänä. Myös terveydenhuollon ammattihenkilöillä, joiden kuuluisi selittää asetuksen sisältöä asiakkaille, tulee olemaan vaikeuksia ymmärtää asetuksen sisältöä ja merkitystä. Osalla sosiaalihuollon asiakkaista voi olla vaikeuksia ymmärtää eri asiakirjojen eroja, mikäli sosiaalihuollon luovutusluvan kohdentaminen toteutetaan niin, että asiakkaan tulee eritellä 19§:n 2. momentissa luetteloidut asiakirjat luovutusluvassa. Vaatii hyvää viestintää asiakkaille, että turhia kieltoja tietojen luovuttamiseen ei tehtäisi.]

Luovutusluvan kohdentaminen. Mahdollistaako luovutusluvan kohdentaminen asiakkaan tiedollisen itsemääräämisoikeuden toteuttamisen tarkoituksenmukaisella tavalla?

Ei. Perustelee: [Asetuksen vaikeaselkoisuuden takia itsemääräämisoikeus ei toteudu kaikilla asiakkailla. Mikäli etukäteen on rajattu pois tiettyjä tietoja ja asiakkaalla on oikeus kohdentaa luovutuslupa vain tiettyihin asiakirjoihin, niin toteutuuko itsemääräämisoikeus?]

Luovutusluvan kohdentaminen. Vastaako luovutusluvan kohdentaminen sosiaali- ja terveydenhuollon toiminnan tarpeita?

Ei. Perustelee: [Toiminnan näkökulmasta asetuksen lähtökohdat ja tavoitteet ovat järkevät vastaten sosiaali- ja terveydenhuollon toiminnan tarpeita, mutta asetuksen toteutus on monimutkainen, vaikeasti ymmärrettävä ja toteutettava. Erityisesti luovutusluvan kohdentamisessa oikein voi olla haasteita. Luovutusluvan kohdentaminen oikein vaatii sitä, että eri professionissa ymmärretään, mistä tarvittava tieto toisen profession tiedoista löytyy. Ehdotettua luovutuslupaa on selkiytettävä ja yksinkertaistettava. Nyt ehdotettu luovutuslupa edellyttää, että terveydenhuollon asiantuntijat ymmärtävät/tietävät sosiaalihuollon asiakasprosessit ja sisällöt, jotta osaavat kertoa luovutusluvan sisältämät tiedot asiakkaille (edellyttää myös, että asiakas ymmärtää mihin on luovuttamassa lupaa). Voisiko lupa olla esimerkiksi muodossa; ”luovutetaan kaikkia tietoja, tai luovutetaan vain seuraavia tietoja” (ja luetellaan tiedot mitä luovutetaan). Nykymuodossa oleva luovutuslupa edellyttää työntekijöiden laaja-alaista koulutusta ja vie nykymuodossaan työntekijöiden aikaa, joka vähentää asiakkaiden kanssa tehtävää työaikaa.]

Luovutusluvan kohdentaminen. Onko luovutusluvan mukainen lupien kohdentaminen toteutettavissa esitetyllä tavalla asiakas- ja potilastietojärjestelmiin (huomioiden sekä uusien tietorakenteiden mukaisesti tallennetut tiedot että aiemmin tallennetut tiedot)

Kyllä. Perustelee: [Toteutus vaatii varsin runsaasti työtä ja se tulee olemaan hintava.]

Arvionne asetuksen mukaisen luovutusluvan tietojärjestelmätoteutukseen tarvittavasta ajasta ja kustannuksista:

Asetus määrittää tietojärjestelmien tuotekehitystä ja aiheuttaa kustannuksia tietojärjestelmien kehittämisessä. Siirtymävaihe vuoden 2026 alkuun on tietojärjestelmien kehittämisen näkökulmasta lyhyt huomioiden se, että tietojärjestelmiä käyttöön otetaan ja kehitetään nyt muutoinkin laajasti. Tietojärjestelmien tuotekehityksen resursseja ja kustannuksia tulisi käyttää hyvinvointialueiden Kanta-yhteensopivien tietojärjestelmien käyttöönottoihin. Nykymuodossaan asetus työllistäisi todella mittavasti tietojärjestelmien tuotekehitystä, sekä lisäisi kustannuksia.

Käyttöoikeudet sosiaali- ja terveydenhuollon välillä. Ovatko käyttöoikeudet sosiaalihuollon asiakastietoihin terveydenhuollon eri tehtävissä ja palveluissa asianmukaiset, kun tietojen luovuttaminen perustuu asiakkaan antamaan luovutuslupaan? Jos ehdotus ei ole asianmukainen, kuvaa tarkemmin millainen käyttöoikeus tulisi olla (esim. mitä tietoja tulisi olla käytettävissä tai mihin tietoihin ei tulisi olla käyttöoikeutta)

Kyllä. Perustelee: [Tarvitaan yhteistä ymmärrystä siitä, että tietojen ristiinkäytöllä helpotetaan ammattilaisen työtä ja sujuvoitetaan asiakkaiden palveluita.]

Käyttöoikeudet sosiaali- ja terveydenhuollon välillä. Ovatko käyttöoikeudet sosiaalihuollon asiakastietoihin terveydenhuollon eri tehtävissä ja palveluissa asianmukaiset tilanteissa, joissa asiakkaalta ei ole muistisairauden tai vastaavan syyn vuoksi voitu saada luovutuslupaa? Jos ehdotus ei ole asianmukainen, kuvaa tarkemmin millainen käyttöoikeus tulisi olla (esim. mitä tietoja tulisi olla käytettävissä tai mihin tietoihin ei tulisi olla käyttöoikeutta)

Kyllä. Perustelee: [Erinomaisen hyvä asia, että asiakkaan kykenemättömyys päättää luovutusluvan antamisesta on huomioitu erikseen.]

Käyttöoikeudet sosiaali- ja terveydenhuollon välillä. Ovatko käyttöoikeudet potilastietoihin sosiaalihuollon eri tehtävissä ja palveluissa asianmukaiset, kun tietojen luovuttaminen perustuu asiakkaan antamaan luovutuslupaan? Jos ehdotus ei ole asianmukainen, kuvaa tarkemmin millainen käyttöoikeus tulisi olla (esim. mitä tietoja tulisi olla käytettävissä tai mihin tietoihin ei tulisi olla käyttöoikeutta).

Kyllä. Perustelee:

Käyttöoikeudet sosiaali- ja terveydenhuollon välillä. Ovatko käyttöoikeudet potilastietoihin sosiaalihuollon eri tehtävissä ja palveluissa asianmukaiset tilanteissa, joissa asiakkaalta ei ole muistisairauden tai vastaavan syyn vuoksi voitu saada luovutuslupaa? Jos ehdotus ei ole asianmukainen, kuvaa tarkemmin millainen käyttöoikeus tulisi olla (esim. mitä tietoja tulisi olla käytettävissä tai mihin tietoihin ei tulisi olla käyttöoikeutta).

Kyllä. Perustelee:

Potilastietojen erityissuojaus. Kannatatteko esitettyjä laajennoksia erityissuojaukseen?

Kyllä. Perustelee: [Laajennukset ovat hyviä. Kuuluvatko perusterveydenhuollon matalan kynnyksen mielenterveyspalvelujen kirjaukset erityissuojattaviin tietoihin? Erityissuojauksen laajentamisessa tulee silti olla jatkossa pidättyväinen.]

Muita kommentteja asetusluonnoksesta:

Asetus mahdollistaa asiakastietojen käsittelyn sosiaali- ja terveydenhuollon välillä pelkän käyttöoikeuden perusteella sote-yhteisissä palveluissa ja asiakkaan antaman luovutusluvan perusteella sote-yhteistyössä järjestettävissä palveluissa. On tärkeää, että sääntely asiakastietojen käsittelyssä etenee myös asetustasolla.

Pimper-Koivisto Leena
Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue - Sosiaalijohtaja